

UOT 902

YAPON KINOSUNUN İNKİŞAF TARİXİ

Xəyalə AĞAYEVA

Azərbaycan Dillər Universiteti

Bakı / AZƏRBAYCAN

khayalayahyayeva@yahoo.fr

XÜLASƏ

Tarixin ən qədim və ən böyük kinolarından biri olan yapon kinosu, teatr tərkibində yaranmış və inkişaf etmiş, bir müddət sonra teatrla qarşı-qarşıya gəlmişdir. Yeni dalğa filmləri və animasyonlar isə bir müddət sonra, yenidən Yaponiyaya xas və dünya standartlarına uyğun məhsul istehsal edərək kino sənayesinin dirçəlməsinə nail olmuşlar.

Açar sözlər: bunka-eiga, benşi, Jidai-Geki, Gendai-Geki, Akira Kurasava, anime.

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ЯПОНСКОГО КИНО

РЕЗЮМЕ

Японское кино являясь одним из старейшим и крупнейшим в истории кино, было создано и развивалось в театре, и через некоторое время столкнулось с театром. Позже, фильмы и анимации новой волны возродили киноиндустрию, производя продукцию соответствующий мировым стандартам и свойственной Японии.

Ключевые слова: бунка-эйг, бэнси, Джидай-Геки, Гендай-Геки, Акира Курасава, аниме.

DEVELOPMENT HISTORY OF JAPANESE CINEMA

SUMMARY

Japanese cinema being one of the oldest and largest in the history of cinema, was created and developed in the theater, and after a while faced with the theater. Later, new wave films and animations revived the film industry, producing products that meet world standards and are peculiar to Japan.

Keywords: bunga-eiga, benchi, Jidai-Geki, Gendai-Geki, Akira Kurasava, anime

Kino və fotoqrafiyanın kəşfi fransızlara aid edilir. Əgər bu dəqiq şəkillərin ilkin təmsilçiləri rəssamlar (Le Qrey, le Sek, Neqr, Nadar və s.) olmuşlarsa, tez bir zamanda bu incəsənət növü tam estetik müstəqilliyə nail olur. Özünün sosioloji perspektivləri üzərində formalaşmış fotoqrafiya, həmçinin kino, təbii olaraq XIX əsrin ortalarına yaxın yaranmış müasir rəssamlığın böyük ruhi və texniki inqilabı ilə izah olunur. "Ruh yüksəkliyi" məqaləsində Andre Malro yazırdı ki, "kino plastik realizmin ən inkişaf etmiş aspektidir, ta İntibah dövründən yaranan prinsip barokko rəssamlığında özünün son ifadəsini tapdı".

Bütün dünyada kinonun yaradıcısı kimi tanınmış Lui Jan Lümiyer 1864-cü ildə Bezansonda fotoqrafiya ilə maraqlanan rəssam ailəsində dünyaya gəlmişdir. Texniki təhsilini aldıqdan sonra, atasının fotoplastinka fabrikinə çalışmışdır. 1894-cü ildə Jan Lui Lümiyer Tomas Edisonun hərəkət edən təsvirləri ilə tanış olur və "hərəkət edən fotoqrafiyalar"ın işıq proyeksiyası problemi ilə maraqlanmağa başlayır. Öz qardaşı ilə birlikdə o, "kinematoqraf" adlandırdıqları aparatı kəşf edir. Oqüst Lümiyer qardaşına əsasən maliyyə dəstəyi ilə kömək edirdi, kəşfdə isə onun rolu demək olar ki, yox idi. Bununla yanaşı Lümiyer qardaşlarına filmlərin müntəzəm buraxılışı təşəbbüsü xasdır (4, s.22).

Beləliklə, 28 dekabr 1895-ci ildə Parisdə Bulvar-de-Kapyusindəki Qran kafedə birinci kinoseans keçirilir, seans Liondakı Belkur meydanının təsvirləri ilə başlayır. Həmin vaxt qiyməti cəmi bir frank olan 35 bilet satılmışdırsa, sonralar bu seanslara bilet tapmaq çox çətin məsələyə çevrilmişdir. Belə uğurdan sonra, Lümiyerlərin Avropadakı şöhrəti artmağa başladı. 1895 və 1896-cı illərdə onlar müxtəlif mövzuları əhatə edən əlliyə yaxın qısa müddətli filmlər çəkirlər. Onların arasında tamaşaçılara göstərilən "Fəhlələrin Lümiyer zavodundan çıxışı", "Qatarın La Syota vağzalına gəlişi" sənədli filmləri, "İslanmış suvarçı" komediyası, "Diananın çimizdirilməsi" filmlərini qeyd etmək olar (2, s.38).

Yapon kinosu da tarixin ən qədim və ən böyük kinolarından biridir. Yaponiyada ilk film 1897-ci ildə çəkilmişdir. Məhz bu ilə aid olduğu bilinən, ən qədim Yaponiya istehsalı olan "Payız yarpaqlarının oyunu" filmində hadisələr Tokioda cərəyan edirdi, mövzu isə geysa və onların həyat tərzlərindən ibarət idi.

İlk vaxtlar bütün dünyada olduğu kimi burda da filmlər səssiz filmlər şəklində çəkilirdi. "*Benshi*"lər isə səssiz yapon filmlərinin əsas personajları idilər. Bu xüsusiyyətlərinə görə onları qədim türk *məddahl*larına bənzədirlər. Səssiz filmlər dövrünün ən yaxşı rejissorlarından biri kimi Shozo Makinonun adını qeyd etmək olar. 1920-ci illərin əvvəllərindən etibarən solçuların siyasətdəki rolunun artması ilə əlaqədar kinoda da sol ruhunu daha çox özündə əks etdirən filmlər çəkilməyə başladı. Bu dövrə qədər qadın rollarını da kişi aktyorlar ifa etməli idilər. Daha sonralar, Teynosuke Kinugasa yapon film

tarixində yenilik edərək bu aləmə qadınları da cəlb etdi (5, s.229). Beləliklə artıq yapon kinosunda Harumi Hanayagi və Yaeko Mizutani kimi kino aktrisaları da görünməyə başladı.

1920-ci illərdə bəzi gənc kino istehsalçıları, kinonun teatrın boyunduruğundan azad olunmasının vacibliyini ortaya atdıqlarında Yapon kinosunda bir-birilərinə zidd olan iki fikir yarandı: yapon ənənəvi teatrından bəhrələnən *Jidai-Geki* filmləri və müasir yaşam tərzini, gündəlik məsələləri özündə əks etdirən *Gendai-Geki* filmləri. Qeyd edək ki, bu qarşıdurma uzun illər yapon kinosunda öz varlığını sürdürmüşdür. Burada ənənəvi teatr dedikdə Kabuki teatrı nəzərdə tutulur. XVI əsrin sonu, XVII əsrin əvvəllərində yapon mədəniyyətində Noh janrından sonra yeni bir janr formalaşmağa başladı. Kabuki adlanan bu janrın (teatr) əfsanəvi banisi O-Kuni adlanan rəqqasə hesab edilir. Çin heroqlifləri ilə yazılan bu sözün mənası: ka-mahnı, *bu-ənənəvi* yapon rəqsi, ki-aktyor oyunu, aktyor bacarığı deməkdir. Bu janrın bütün təbiəti coşqun hisslərdən, emosiyalardan yığılıb. Kabuki teatrı üçün forma kamilliyi, dəqiqlik, vizual gözəllik və hərtərəfli harmoniya ən xarakterik cizgidir (1, s.144). İlk vaxtlar yapon kinosunda teatrın hakimiyyəti açıq-aşkar görülməkdə idi. Ənənəvi kabuki oyunları, Şingeki adlandırılan qərb teatrı və Şimpa adlı müasir yapon teatrı birlikdə kinonu qidalandıran üç ana qolu təşkil edirdilər.

Teatr boyunduruğundakı kinodan narahat olan gənc kinomatoqrafçılar bir araya gələrək, bu asılılığı aradan qaldırmaq üçün birgə səy göstərməyə başladılar. Henri Kotaninin 1920-ci ildə çəkdiyi "Şima no Onna" və Tomas Kuriharanın eyni ildə istehsal etdiyi "Amaçua Kurabu" filmləri bu fəaliyyətin ilk bəhrələri idi.

1923-cü ildə Yaponiya tarixin ən böyük və ən dağıdıcı zəlzələlərindən biri olan Kanto zəlzələsi ilə sarsıldı. 105 min insanın öldüyü zəlzələ nəticəsində ölkədə demək olar ki, sağlam studio qalmadı (6, s.73). O dövr kino studiyalarının çoxu Kanto bölgəsində olduğu üçün, film sektoru böyük zərərle qarşılaşdı. Beləliklə, yapon kinosu yeni bir böhran dövrünə qədəm qoydu. Studiyalar yerli filmlər istehsal etmədiyinə görə, kino salonlarında əsasən xarici filmlər nümayiş edilirdi. Amerikan kinosu da Yaponiyanı məhz bu zaman kəsiyində öz təsiri altına aldı. Bütün film istehsalçıları ayaqda dura bilən tək şirkət olan Nikkatsuda toplanırdılar. Daha sonra yeni şirkətlər qurulmağa başlandı və 30-cu illərin sonlarından ölkədə film istehsalı artdı.

1930-cu illər. Qərbin əksinə olaraq Yaponiyada 1930-cu illərdə də hələ səssiz filmlərin çəkilişi davam edirdi. Yapon teatrında oyunları səsləndirən "benşi"lər hələ də olduqca önəmli yerə sahib idilər. Qərbə nisbətən daha çox özünə qapanıq, daha çox milli dəyərlərə üstünlük verən Uzaq Şərq və xüsusilə Yaponiya, Qərb məhsulu olan kinoya alışmaqda nəinki çətinlik çəkmədi, hətta onu özünə görə yenidən yoğurdu. 1900-cu illərin əvvəllərində istər yapon sərmayəçiləri, istərsə də xarici investorlar bu yeni göstəri sahəsinə olan marağı görüb yatırım qoymağa başladılar. İddialara görə ilk vaxtlar yapon kinosu

Kabukinin tərkibində fəaliyyət göstərirdi. Hekayələr *benshilər* tərəfindən nəql olunurdu. Bu göstəri şəkli və anladanlar o qədər maraqla qarşılanırdılar ki, 1930-cu illərdə dünya səsli kinoya keçdiyi halda, Yaponiyada uzun müddət anladılan səssiz kinonun göstərilməsi davam edirdi.

Hətta bəzi izləyicilər məhz onları dinləmək üçün teatra gəlirdilər. Buna görədir ki, 1940-cı ilə qədər yapon kino salonlarında həm səsli, həm də səssiz filmlər nümayiş etdirilirdi. İlk səsli film 1930-cu ildə çəkilməmişdir ("Mina Talkie System"). 30-cu illərin sonlarında dövlətin film sənayesi üzərindəki təsiri artmışdı. Film Qanunu qəbul edilmişdir. Fumio Kamei tərəfindən *bunka-eigalar* (sənədli filmlər) çəkilməmişdir (9). Vaxt keçdikcə Yaponiyada baş verən tarixi hadisələr yaponların sənədli filmlərə olan marağını artırmışdır. Əsasən, Rusiya-Yaponiya müharibəsi bu cür filmlərin çəkilişinə təkan vermişdir. Bu gün də Yaponiya filmləri içərisində müharibə mövzusunun əsas yer tutduğunu aydın şəkildə görmək olar.

1940-cı illər. II Dünya müharibəsi Yaponiyanın demək olar ki, altını üstünə çevirdi. Hiroşima və Naqasaki kimi iki böyük şəhərinə atom bombası atıldı. Müharibə illərində kino salonlarının böyük bir hissəsi yoxa çıxdı. Təsadüf nəticəsində sağ qalan bəzi salonlarda film nümayişi qismən də olsa davam etdirilirdi. Müharibə ilə əlaqədar bu illərdə çəkilən filmlərin böyük əksəriyyəti vətənpərvərlik mövzusunda idi. Akira Kurasava ilk filmi olan "Sugata Sanshiro" nu bu dövrdə çəkmişdi (6, s.67).

Bildiyimiz kimi, müharibə bitdikdən sonra, Yaponiya, 1952-ci ilə qədər davam edən amerika işğalına məruz qaldı. Amerika işğalı zamanı ölkədə bütün qurumların idarə forması və quruluşu dəyişdirildi. Yeni qəbul edilmiş senzura qaydasına görə, yapon mədəniyyətini təbliğ edən filmlərin nümayişi qadağan edildi. Kimono və qılınc görünən filmləri keçmişə aid edən işğalçılar bir çox rejissorların kino çəkməsinə mane oldular. İşğalçı rejim bununla da kifayətlənməyib, 200-ə yaxın filmi yandıraraq yox etdi.

1950-ci illər. Yapon kinosunun "qızıl dövrü" hesab olunur. İlk rəngli film də məhz bu dövrdə -1951-ci ildə Keisuke Kinoshita tərəfindən çəkilməmişdir ("Carmen comes home"). 1950-ci illərə qədər bir çox maneələrdən keçən Yapon kinosu bu illərdə nisbətən rahat dövrə daxil oldu. Bir çox rejissorlar özlərinin yollarını cızmağa və dünyaya açılmağa başladılar. Bunların ən önəmlisi kino mütəxəssisləri tərəfindən bütün dövrlərin ən yaxşı rejissorlarından biri hesab edilən Akira Kurasava idi. 1951-ci ildə "Rashomon" filmi ilə Venesiyada Qızıl Ayı mükafatını alaraq, bütün dünyanın diqqətini Yapon kinosuna çəkən Kurasavanın Şekspir, Qorki, Dostayevski kimi Qərb nümayəndələrindən nümunələr göstərməsi onun dünyaya açılmasına köməkçi oldu (6, s.113). Kurasava bunu edərkən, filmlərini Yapon mədəniyyətinə və ənənəsinə uyğun çəkir, milli baxış vasitəsilə beynəlmilləliyi əldə edirdi. Akira Kurasavanın filmlərinin əksəriyyətinin mövzusu ABŞ və başqa ölkələr tərəfindən fərqli aktyor tərkibi ilə yenidən çəkilməmişdir. "Yeddi samuray" filmi 1960-cı

ildə ABŞ istehsalı olan "Möhtəşəm yeddi" adlı yeni versiya ilə "Hollywood"da təqdim edilmişdir.

Kurasavadan sonra Yapon kino tarixinin ən tanınmış siması Yasujiro Ozodur. O, müharibədən sonra dəyişən toplum dəyərlərinə və Qərbin Yapon ailə mədəniyyətinə olan təsirinə ilk və ən önəmli reaksiya verən şəxslərdən biri olmuşdur. Məhz bu xüsusiyyətinə görə onu Yapon rejissorlar içərisində "Ən yapon rejissor" adlandırırlar. Bu illərdə çəkilən "Rashomon", "Yeddi samuray" və "Tokyo hekayəsi" bu dövrə aid filmlərdir (8, s.28). Ozonun filmləri həm yapon tamaşaçıları, həm də kino tənqidçiləri arasında çox məşhur idi. Gündoğan ölkədə böyük marağa səbəb olmalarına baxmayaraq, onun filmləri digər ölkələrdə elə də çox təqdim olunmadı: hətta eyni vaxtda fəaliyyət göstərən A.Kurasava kimi beynəlxalq şöhrət qazana bilmədi. Ozonun filmləri ölkəsində orta sinfə mənsub ailələrin həyatından daha çox bəhs edir. "Tokyo hekayəsi" filmində, bir çox başqa filmlərdə olduğu kimi, yapon ailə daxili münasibətlərini mükəmməl şəkildə təsvir edir.

II Dünya müharibəsindən sonra, yapon kinosunun inkişafında mühüm rol oynayan şəxslərdən biri də Şohei İmamuro olmuşdur. 1926-cı ildə Tokioda dünyaya gələn İmamuro əvvəllər kino sahəsi ilə maraqlanmamış, teatrdan gələn gəlir onun xərclərini ödəmədiyindən, sonralar film sənayesinə maraq göstərməyə başlamışdır. İlk olaraq Şoçiko (1951-1954), daha sonra isə, Nikkatsu Film şirkətlərində rejissor vəzifəsində çalışmışdır. 1958-ci ildə ilk filmi "Oğurlanan arzu" ("Nusumareta Yokujo")- nu ekranlaşdırdı. İmamuronun bu ilk filmi, peşə həyatı boyunca davam edəcək yenicə formalaşan düşüncələrini özündə ehtiva etmişdi. Yapon mədəniyyətinin kənar hədudlarında olanların ləhcələri və adətləri onun filmlərində işlədiyi əsas mövzular oldu. Rejissorun ilk 4 filmi, əlbəttə ki, tələsik çəkilmiş və aşağı büdcəyə malik şirkət sifarişləri idi. Yaponiyanın müasirləşməsindən bəhs edən "Donuzlar və müharibə gəmiləri" ("Buto to Gunkan") adlı ilk yetkin filmi 1961-ci ildə lentə aldı (8, s.26).

1960-cı illər. 60-cı illərdən sonra Kurasavayla başlayan dalğa, yeni Yapon dalğası idi. Kurasavadan sonra bu dövrün ən önəmli isimlərindən biri Shohei İmamura idi. 1970-ci illərdə bütün dünyada olduğu kimi Yaponiyada da televiziyanın təsiri kinoya olan marağı azaldı. "Pink" adlanan ucuz eşq filmləri və Yakutza (mafiya) filmlərinin salonları işğal etdiyi bu dövrdə, Yaponiyada boş qalmış kino salonlarını doldurmaq üçün, Avropa və Amerika filmlərinin tamamilə kopyaları çəkilərək yapon tamaşaçısına təqdim olunur. Bununla əlaqədar Kurasava maraqlı bir fikir söyləyib: "Yaponiyadakı eşq münasibətləri Fransa və ya İtaliyadakına bənzəməz. Amma təəssüflər olsun ki, gənc rejissorlarımız Qərb filmlərində gördüklərini alçaq bir biçimdə kopya edirlər. İzlicilər də bu filmlərdə gördüklərindən gerçək həyatlarında bəhrələnilər. Bu çox gülünc bir şeydir" (3. s.815).

1980-90-cı illər. Bəhs edilən dövrdə cizgi filmləri (animeler) daha çox

məşurlaşmışdı. XX əsrin əvvəllərində Yaponiya kinematoqrafiyasında yeni dalğa yaranır. Günümüzdə baxış sayına görə bəzi filmləri də qabaqlamağı bacaran Yaponiya istehsalı olan animasiyalar, onların öz dili ilə desək animelər, dünya kinematoqrafiyası üçün tamamilə yenilik oldu desək yanılmazıq. Həmin dövr üçün animenin əsas təmsilçisi Osamu Tezuka sayılır. Anime xarakterlərinin xüsusi görünüşləri: uzun saçları, uzun ayaqları, çox böyük gözləri, balaca burun və ağızları insanların psixologiyası haqqında araşdırmaların nəticəsi olaraq yaradılmışdır. Bəzən xarakterlərin bu formada təsvir edilməsini yaponların balaca gözlərinə, qısa saçlarına qarşı olan kompleksi ilə də əlaqələndirirlər.

Yaponiyada çəkilən ilk anime sayılan "hərəkətli şəkillər" (Katsudō şyaşin) - 50 kadrından ibarət olan qısa animasiyadır. 1907-ci ilə aid olan "Hərəkətli şəkillər" in yaradıcısı haqqında məlumatlar saxlanılmayıb. Lakin məhz Katsudō şyaşin'in Yaponiyada ilk anime olduğu həqiqəti danılmaz fakta çevrilib. Hərəkətli şəkilləri Osaka və Tokio Universitetlərində incəsənət və musiqi fənlərindən dərs deyən müəllim Natsuki Matsumoto Kiotoda qədim ailə proyektorunda digər xarici cizgi filmi kadrları kolleksiyası arasında aşkar edib. Qeyd edilən proyektorda selluloiddən ibarət olan lentdə çəkilən 50 kadr saxlanmışdı. "Hərəkətli şəkillər" animesi cəmi 3 saniyə davam edir. Kadrların mövzusunun gəmiçi paltarında oğlan uşağının lövhədə kanci ilə "hərəkətli şəkillər" yazaraq tamaşaçılara çevrilib nəzakət əlaməti olaraq papağını çıxartması təşkil edir. 31 iyul 2005-ci ildə kadrların Kiotoda tapılmasına qədər "Gözətçi (qapıçı) Mukuzo İmokava'nın əhvalatı" (İmokava Mukuzō Genkanban no maki) adlı anime Yaponiyada ilkin hesab olunurdu. 5 dəqiqə davam edən bu anime Ötən Şimokava tərəfindən 1917-ci ildə yaradılmışdı (10).

İqtisadi böhranla əlaqədar olaraq Yapon film sənayesi də xeyli zəifləmişdi. Bunun əksinə olaraq yapon cizgi filmləri dünya miqyasında tanınmağa başladı. 1990-cı illərdə iqtisadi böhranla üzləşən Yapon kinosu həm keyfiyyət həm də kəmiyyət olaraq olduqca aşağı filmlər istehsal edirdi. Böhranın ardından canlanan kino sektoru fərqli istiqamətlərə yönəlir: anime (cizgi və animasyon) və qorxu. Texnologiyanın inkişafı ilə birlikdə, bütün dünyada diqqət çəkən animelər istehsal etməyə başlayan Yaponiya animasyon film bazarında ABŞ-la yarışır. Anime anlayışının mənası fransız dilindən "cizgi filmi" deməkdir. Qeyd etdiyimiz kimi, Osamu Tezuka Yaponiyada müasir animenin ən məşhur nümayəndəsi kimi tanınır. Ümumiyyətlə, anime tarixi, XX əsrin əvvəllərində yapon film istehsalçıları tərəfindən Fransa, Almaniya, ABŞ və Rusiyadan animasiya texnikasının mənimsənilməsindən sonra başlayır. 1970-ci illərdə manqa çəkilmələri Yaponiyada bu sahəyə böyük maraq yaratdı. Bu şəkillərin böyük bir hissəsindən animelərin çəkilişində istifadə olunmuşdu: xüsusilə, Osamu Tezuka "Manqanın tanrısı" səviyyəsinə qədər yüksəlmişdi. Yapon kinosunda anime janrının günümüzdəki ən məşhur təmsilçisi Hayao Miyazakidir. Əsrarəngiz görüntüləri və dəqiq rəsmləri ilə Miyazaki bütün dünyada məşhur olan rejissorlar sırasına qoşuldu. Onun filmləri arasında "Gəzən saray",

"Şahzadə Mononoke", "Ruhların qaçışı" və s.-nin adını çəkmək olar. Animələr təkcə uşaqlar üçün çəkilmiş cizgi filmlər deyil, həm də böyüklər üçün çəkilmiş və gerçək həyatda olan ya da olmayan hər cür məsələyə toxunan kino məhsuludur. Bunların ən məşurları Hayao Miyazakinin animələridir (5, s.252). Yapon kinosunun dünyada tanınmasında təsiri olan bir başqa filmlər də qorxu filmləridir. Qərbin əsas personajı şeytan olan qorxulu filmlərinin əksinə, Yapon kinosunda ölü uşaqlar, gotik hekayələr anladılaraq fərqli bir qorxu film perspektivi təqdim olunur.

Yaponiya rejissorlarının çəkdiyi qorxu janrında olan filmlər başqa ölkələrin ekranlaşdırdığı qorxu filmlərindən tamamilə fərqlənir. Belə ki, yaponlar professional qorxu filmlərində səssizliyin ardından gələn ani qışqırıq səsləri, qatilin üzünün göstərilməməsi, qaranlıqda görünən ruhlar və s. kimi adət olunmuş üsullardan istifadə etməyi sevmirlər. Yaponiyada mövcud olan dini inanclardan dolayı rejissorlar adətən qərribə dini hadisələrin baş verdiyini göstərməkdə maraqlı olurlar və izləyicinin psixologiyasında iz qoymağı bacarırlar. Bu həm də filmi izləyən xarici kütlə üçün yetəri qədər maraqlı olur. Ən məşhur Yaponiya qorxu filmlərinə "Halqa" ("The ring"), "Qaranlıq sular" ("Dark water"), "Bir buraxılmış zəng" ("One missed call") kimi filmləri misal çəkmək olar.

2000-ci illər. 50-ci illərdən sonra Yaponiya kino sənayesinin ən yaxşı dövrüdür. 2-ci "qızıl dövr" hesab olunur. Bu dövrdə yüksək büdcəli filmlər istehsal olundu. 2006-cı ildə vizyona girən filmlərin sayı 821-ə çatdı. 2001-ci ildə Miyazakinin "Spirited Away"yi ən yaxşı cizgi filmi nominasiyası üzrə Oskar mükafatını aldı (3, s.813).

Bunlarla yanaşı, Yaponiya başqa xarici ölkələrlə də çoxlu sayda ortaq film çəkilişlərini həyata keçirmişdir. Hindistan, Amerika, Tayvan, Türkiyə, Rusiya kimi ölkələrlə ortaq filmləri olan Yaponiyanın bu mənada da qazandığı uğurlar az deyil. Xüsusilə, "Hollywood" tərəfindən maliyyələşdirilərək çəkilən filmlər daha çox uğur qazanmışdır. Bunlara misal olaraq, məşhur rejissor Kventin Tarantinonun (Quentin Trantino) ekranlaşdırdığı iki hissəli "Bili öldürmək" ("Kill Bill"), tanınmış aktyor Kiana Rivsin (Keanu Reeves) çəkildiyi "47 Ronin", eləcə də, Edvard Zvikin (Edward Zwick) ekranlaşdırdığı və Tom Kruzun (Tom Cruise) rol aldığı "Sonuncu samuray" (The last samurai) filmləri dünyaca məşhurdur (7, s.371). 2015-ci ildə Yaponiya və Türkiyənin ortaq tarixindən danışan "Ertoğrul 1890" filmi ekranlaşdırılmışdır. Film həm Türkiyə, həm də Yaponiya tərəfindən maliyyələşdirilmişdir.

Beləliklə, yapon kinosu teatr tərkibində yaranmış və inkişaf etmiş, bir müddət sonra teatrla qarşı-qarşıya gəlmişdir. İkinci Dünya müharibəsindəki məğlubiyyətin doğurduğu nəticələr və televiziyanın yayılması yerli filmlərin təsirini azaltmışdır. Yeni dalğa filmləri və animasyonlar isə bir müddət sonra yenidən Yaponiyaya xas və dünya standartlarına uyğun məhsul istehsal edərək kino sənayesinin dirçəlməsinə nail olmuşlar.

Ədəbiyyat:

1. A.Talıbzadə. Şərqlə Teatrı Tarixi. Bakı,2016
2. Bernard Lonjon, Emile Reynaud, le veritable inventeur du cinema, Polignac, editions du Roure, 2007
3. H.Komatsu, Dünya Sinema Tarihi: Japon Sinemasının Modernləşməsi, Kabalcı Yayınevi,2008
4. Marie-France Briselance et Jean-Claude Morin, Grammaire du cinema, Paris, Nouveau Monde, 2010
5. N.Bagu, The Japanese New Wave: Directory of world cinema Japan, The University of Chicago, 2010
6. P.Stephen , Savaşçının kamerası: Akira Kurasava sineması, Çevirmen: Ahmet Ergenç Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2013
7. R. Teksoy. Sinema Tarihi (1. Cilt). İstanbul: Oğlak Yayıncılık, 2009
8. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Radyo-Televizyon, Diğer Ülke Sinemaları , Ankara, 2011
<http://sinemaninrenkleri.blogspot.com/2011/07/japon-sinemas-tarihi-ve-japon-filmleri.html>
9. <https://yapon.az/2014/05/13/katsudo-syasin-ilk-anime/>